

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ ЄВРЕЙСЬКОЇ ДУМКИ: НАЙНОВІША АНГЛОМОВНА ІСТОРІОГРАФІЯ

Стаття О.В. Козерода «Проблеми історії та розвитку єврейської думки: найновіша англомовна історіографія» є першим комплексним дослідженням історії та розвитку сучасної історіографії єврейської думки. Вона містить важливу інформацію щодо нових видань, присвячених цій проблемі. До статті увійшов аналіз найбільш цікавої англомовної літератури щодо проблем єврейської релігійної та світської думки. У підсумку сформульовані основні висновки щодо перспективних напрямів дослідження єврейської думки в сучасний історичний період.

Ключові слова: єврейська філософія, кабала, історія, думка.

Проблема осмислення багатоміжової історії єврейського народу та шляхів розвитку єврейської спільноти є найбільш актуальними у сучасній іудаїці. Дослідження основних надбань єврейської думки не тільки доповнює картину розвитку всесвітньої філософії, але й дає можливість комплексно оцінити найбільш важливі підсумки процесу розвитку єврейської історії, культури, літератури та мистецтва. Тому проведення комплексних досліджень з питань історії та сучасності єврейської думки є важливим для створення єдиної картини розвитку єврейської цивілізації протягом останніх століть. В останні роки цій проблемі присвячували свої дослідження представники різних наукових шкіл та напрямів. Завданнями цієї статті є оцінка важливості та стану наукової розробки проблеми, теоретичний рівень та напрями її висвітлення, а також аналіз найбільш важливих праць, присвячених проблемам єврейської думки, у сучасній англомовній історіографії, які вийшли протягом 2008-2009 років. Об'єктом нашого дослідження є найсучасніша історіографія проблеми історії та сучасності єврейської думки. Предметом дослідження є різні аспекти англомовних монографій та збірок статей, які були присвячені єврейській релігії, історії та культурі.

Основний зміст статті. Однією з найбільш всеохоплюючих та комплексних праць з цієї проблеми є робота під назвою «Єврейська релігійна думка у 20-му столітті», яка вийшла за редакцією Артура Когена та Пола Мендеса-Флора у видавництві Jewish Publication Society у 2009 році та має енциклопедичний характер. До роботи, обсяг якої 1200

---

* Козерод О.В. – доктор історичних наук, науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України.

сторінок, увійшли статті, що стосуються різних аспектів розвитку єврейської релігійної думки. Це зробило її, за відгуками фахівців, «найбільш важливою та всеохоплюючою антологією єврейської думки 20-го століття». Разом до книги увійшли 140 есе, в тому числі таких видатних фахівців-філософів як Євген Боровіц, Блю Грінберг, Сусанна Хешель, Якоб Нейснер, Гершом Шолем, Адін Штайнзальц тощо.

У цих есе мислителі розглядають ті фундаментальні філософські проблеми, які турбували багатьох діячів єврейської філософії ХХ століття, зокрема: свобода, критичне осмислення Біблії, атеїзм, анти-їудаїзм та антисемітизм, екзистенція, фемінізм, благодійність, доля та обраність єврейського народу, родина, історична пам'ять, страждання, Тора, єврейські традиції тощо. Велике місце у даній книзі також відведено проблемам естетики та сіоністського руху, емансипації, розвитку релігійної освіти та ін., що є в цілому загальним відображенням єврейського досвіду та юдео-християнської традиції [20th Century Jewish Religious Thought by Arthur A. Cohen, Paul Mendes-Flohr.- Philadelphia, 2009.- 1200 pp.].

Важливою для розвитку сучасної єврейської думки стала й інша праця, яка вийшла у червні 2009 року в американському видавництві «Бібліолайф», а саме монографія Якоба Нейснера, Ернста Френсіса і Наума Сарни під назвою «Від стародавнього Ізраїлю до сучасного іудаїзму: інтелект у пошуках взаєморозуміння». Автори акцентують свою увагу на основних етапах розвитку єврейської філософської та релігійної думки - від біблійної епохи і до Середньовіччя, хасидизму та сучасності. Важливими проблемами, які розглядаються фахівцями, є сучасна релігійна думка, єврейська література та історія, а також месіанство та розвиток хасидського руху у сучасну епоху [From Ancient Israel to Modern Judaism Intellect in Quest of Understanding Essays by Ernest Frenchis, Nahum Neusner.- NY, 2009.- 260 pp.].

Іншою книгою, яка стосується такого напрямку сучасної єврейської думки, як фемінізм, є праця Еліз Гольдштейн «Дослідження колишнього і формування майбутнього», яка вийшла в 2008 році у Нью-Йорку. В ній розглядаються основні концепції ідеології фемінізму та сучасне становище єврейських жінок у єврейському світі. Автор досліджує зокрема такі теми, як «Жінки і теологія», «Жінки, ритуали і Тора», «Становище єврейських жінок у сучасному Ізраїлі», «Лідерство і соціальна справедливість по відношенню до жінок» та ін. [New Jewish Feminism: Probing the Past, Forging the Future by Elyse Goldstein. - NY, 2008.- 439 pp.]. Важливою частиною книги став аналіз діалогу між феміністичним рухом та різними течіями сучасного іудаїзму, в тому числі реформістським, консервативним, ортодоксальним та сіоністським, щодо розвитку єврейської релігії та культури.

Наприкінці 2009 року у спеціалізованому видавництві «Літман» вийшла праця Джеремі Когена та Моше Росмана «Переосмислення європейської єврейської історії». У книзі досліджується зміни, які

відбуваються у сфері політичних, ідеологічних та соціальних перетворень у Європі та процес розвитку європейських історичних досліджень, в тому числі вивчення єврейства. Як зазначають автори дослідження, політичні кордони між націями, як і самі поняття «нація» та «кордони», суттєво змінилися, як і самосвідомість етнічних меншин. Це призвело до того, що єврейство у Європі почало сприймати себе як єдине ціле співтовариство, що призвело до зміни контексту вивчення єврейської історії та спричинило появу нових підходів до її вивчення [Rethinking European Jewish History by Jeremy Cohen, Moshe Rosman.- NY-London, 2009.- 261 pp.].

Проблемі соціальної справедливості та відношенню до цього поняття єврейського релігійного закону й традиції присвячена праця Джилла Якоба та Єлліота Дорффа, яка вийшла у квітні 2009 року в Нью-Йорку. Книга виникла в результаті аналізу сучасного становища представників єврейської меншини, які мешкають у різних районах Нью-Йорку - від Гарлему до 5-ої авеню. Автори досліджують проблеми соціального захисту єврейства, охорони здоров'я та навколишнього середовища. Вони дають важливі відповіді щодо відношення єврейських філософів до цієї проблеми та питання соціальної політики, які постають перед єврейською громадою. Автори названої книги зазначають, що процес боротьби за соціальну справедливість для євреїв у країнах Заходу розпочався в період «гаскалі» та пройшов великий шлях. Так, на сьогодні у деяких країнах Заходу існують закони, які забороняють роботодавцям примушувати єврея працювати у суботу та в дні єврейських свят, дають можливість виконувати єврейські національні традиції без шкоди для своєї роботи чи просування по службі. До книги увійшли матеріали з єврейських традиційних книг та практики роботи рабина Джилла Якоба, який займався благодійністю у Чикаго.

Автори відповідають на важливі питання єврейського життя, зокрема такі: які типи благодійності у громаді є пріоритетними? що із благодійних програм може найбільше допомогти у досягненні соціального благополуччя членами єврейської спільноти? які з способів благодійності були визнані найбільш важливими єврейськими філософами та мудрецами? На усі ці питання автори відповідають у чіткій відповідності до «галахи» - єврейського закону, а також постанов мудреців та робіт сучасних релігійних діячів. Особлива увага при цьому відводиться сучасним правовим та політичним дискусіям, які відображають проблему соціальної справедливості у сучасному капіталістичному суспільстві та проблему місця громадських й профспілкових організації у процесі боротьби євреїв за свої права.

Автори розглядають також цілу низку сучасних проблем життя євреїв Америки, зокрема іпотечну кризу, проблему доступності освіти та державної служби, політики уряду щодо забезпечення безпеки єврейської громади, боротьби з антисемітизмом тощо [There Shall Be No Needly:

Pursuing Social Justice Through Jewish Law&Tradition by Jill Jacobs, Elliot N. Dorff.- NY, 2009.- 257 pp.].

Книга Михаеля Кларка «Альбїон та Єрусалим: англо-єврейська громада в еру пост-емансипації» вийшла у видавництві Оксфордського університету у травні 2009 році. У книзі були підняті питання розвитку духовного єврейської громади Британії, яка постійно поповнюється мігрантами та нагадує за своєю структурою ізраїльське суспільство, в яке вливається «алія» - рух нових репатріантів. Автор розглядає складний процес емансипації британського єврейства, що розпочався після 1858 року з обрання до Парламенту Ліонела Ротшильда, яке символізувало боротьбу євреїв за рівні права після багатьох століть дискримінації. Цей процес постійно розвивався з того часу. На сучасному етапі євреї мають вже усі громадянські права, про що свідчить, зокрема, обрання у 2009 року єврея за національністю Джона Брекоу головою британського Парламенту.

Міхаель Кларк розглядає питання інтеграції до британського суспільства та розвиток єврейської ідентичності британських євреїв та їх вплив на формування образу британця. Як підкреслює Михаль Кларк, відмінною рисою розвитку британського єврейства є його відданість релігійним принципам. Так, на відміну від інших європейських громад, воно не відмовилося від свого єврейства та своєї релігії протягом останніх віків. Перехід британських євреїв до християнства та змішані шлюби залишаються рідкістю. Британське єврейство відстоювало свою політичну позицію навіть після східної кризи 1876-1878 років, яка спровокувала перший епізод сучасного антисемітизму у Об'єднаному Королівстві. Як зазначає автор, характер існування єврейської спільноти у Великобританії у постемансипації залишається нез'ясованим. Він досліджує й інші дилеми ідентичності і міжконфесіональних відносин, які поставали та постають перед британським єврейством у 19-му столітті - періоді, яке сформувало основні характерні риси сучасного британського єврейства [Albion and Jerusalem: The Anglo-Jewish Community in the Post-Emancipation Era by Michael Clark.- Oxford, 2009.- 320 pp.].

Видання «Єврейська думка в сучасний період» на мові ідиш вийшла у Нью-Йорку за редакцією Абрахама Менеса. Видання містить більше 80 есе, документів, статей, листів різних ідишистських письменників, які відображають різноманітність літературних напрямів та груп, які домінували у єврейській громаді Східної Європи на межі віків. До збірки увійшли праці, які репрезентують секулярну єврейську думку, чим розвінчує тезу про те, що єврейська думка має традиційно суто релігійний характер [Der Yiddisher Gedank in der Neier Tzeit by Abraham Menes.- NY, 2009].

Тему розвитку релігійної свідомості продовжує книга Нуріт Штадлер «Фундаменталізм єшиви: благочестие, гендер та спротив в ультра-ортодоксальному світі», яка видрукувана у Нью-Йорку у січні 2009 року. У ній розглядається світ релігійного життя «харедім» - ультра-ортодоксів, які

займаються вивченням Тори. Автор виявила спробу зняти завісу над чоловічим світом ультра-релігійних студентів та зробила огляд сучасного становища у сфері сімейного життя релігійних людей, взаємовідносин релігійних вчителів та студентів, світу релігійних єврейських освітніх закладів - єшив із сучасною світською державою Ізраїль [Yeshiva Fundamentalism: Piety, Gender, and Resistance in the Ultra-Orthodox World by Nurit Stadler.- NY, 2009.- 196 pp.].

Книга «Філософія і рабиністична культура: єврейська інтерпретація і протиріччя в середньовічному Лангедоці» містить аналіз філософської спадщини єврейських громад Європи. Лангедок – історична область на південно-західній Франції, населення якої традиційно говорило на оксітанській мові. Головним містом області є Тулуза. Дослідник вивчає розвиток єврейської думки у 13-14-му століттях, зокрема наукову спадщину відомого французького талмудиста Менахема ха-Меїрі - автора теорії «цивілізованої релігії», яка увібрала в себе християнство, іудаїзм та іслам. Він також розглянув дискусії філософії і філософської алегорії у Лангедоці та Каталонії, які були на той час основними центрами європейської єврейської думки [Philosophy and Rabbinic Culture: Jewish Interpretation and Controversy in Medieval Languedoc by Gregg Stern.- London, 2009. -273 pp.].

Тему єврейської середньовічної філософської думки розвиває Ісаак Усік в своїй монографії «Історія Середньовічної єврейської філософії», перевидання якої з'явилося восени 2009 року. Дослідник зосереджує свою увагу на такій маловивченій темі, як становище євреїв у мусульманському Єгипті у IX-X століттях. Він підкреслює, що саме в цей час єврейські письменники та філософи створювали відомі на увесь світ твори. Серед найбільш відомих уродженців Єгипту є Саадія Гаон, граматики та перший лексикограф іврити, перший перекладач та тлумач Біблії, перший єврейський філософ середньовічного єврейства. Серед не надто відомих - Ісаак Ізраелі, який пізніше переїхав з Єгипту до Кайруану, де був придворним лікарем халіфа Фатіміда й помер у середині X-го століття у віці ста років. Крім того, до книги увійшли нариси про таких філософів, як Йосип аль-Басір, Йосип ібн-Цадік, Гілель бен Самуель, Леві Бен Гершон, Йосип Албо тощо [History of Mediaeval Jewish Philosophy by Isaac Husik.- NY, 2009.- 398 pp.].

Тему долі та творчості Ісаака Ізраелі продовжують дослідники Олександр Альтманн та Самуель Штерн, які у жовтні 2009 року випустили книгу «Ісаак Ізраелі: неоплатонічна філософія початку X-го сторіччя». Вони досліджують унікальну спадщину послідовника неоплатонізму, який створював свої твори арабською мовою та зосереджував свою дослідницьку увагу на таких філософських термінах як чуттєве сприйняття, бажання, творчість, любов тощо. Книга сучасних дослідників містить англійські переклади філософських праць єврейського мислителя, зокрема таких як «Книга визначень», «Книга рідин», «Книга про дух і

душу». Крім того, книга містить обширні примітки та коментарі до цих текстів, а також аналітичні довідки та оцінку творчості Ісаака Ізраелі [Jewcentricity: Why the Jews are Praised, Blamed, and Used to Explain Just About Everything by Adam Garfinkle. – NY, 2009.- 320 pp.].

Важливою подією у розвитку історіографії єврейської думки сучасного періоду стала книга Адама Гарфінкле «Єврейський центрзм: чому євреїв благословляють, звинувачують та в них вимагають пояснень» , яка вийшла у Нью-Йорку у серпні 2009 році. Автор демонструє критичний підхід до міфів щодо єврейського етносу у сучасному світі, включно міф щодо всесильності євреїв. Він досліджує ситуацію з філосемітизмом та антисемітизмом та класифікує уявлення щодо євреїв, які існують у світі.

Адам Гарфінкле на великій кількості прикладів доводить, як формувалися та трансформувалися перебільшене уявлення про вплив євреїв на сучасний світ. Він розбирається в актуальних питаннях сучасного життя - чому «Хамас» звинувачує єврейський етнос у світовій фінансовій кризі, Іран висуває претензії до євреїв у зв'язку з популярністю книг про Гарі Потерра, а кінострічки Голівуду пов'язує із «сіоністською всесвітньою змовою». Виходячи з аналізу всесвітньої історії, філософії, релігії та суспільних наук, Гарфінкле пояснює, яким чином звинувачення євреїв у шовінізмі, обмані та змовах призводили протягом тисячоліть до досягнення деякими партіями чи політичними діячами своїх суто особистих цілей. Автор розділяє такі суспільні явища як анти-єврейські настрої та антисемітизм й досліджує їх подібні та відмінні риси [Isaac Israeli: A Neoplatonic Philosopher of the early Tenth Century by Alexander Altmann, Samuel M. Stern.- Chicago, 2009].

Проблему духовної автономії та незалежності філософської думки в іудаїзмі підняв у своїй праці «Автономія у єврейській філософії» Кеннет Сескін. Автор доводить, що в єврейській релігії завжди поважалася свобода висловлювань та думка окремих осіб, навіть якщо вона носила антирелігійних характер та відкидала іудаїзм. Він наводить декілька прикладів з релігійної літератури, де розповідалося про єврейських релігійних мислителів та діячів, які розчаровувалися в іудаїзмі та ставали атеїстами. Але це не заважало загальному розвитку єврейської думки і релігійної філософії та доводило толерантність у ставленні релігії до думки таких окремих осіб. Книга містить у собі також огляд альтернатив містицизму та догматизму, які існують у єврейській філософії та на прикладах з біблійної літератури, праць рабинів та філософських єврейських трактатів доводить, що людський розум є важливим чинником у розвитку філософії іудаїзму [Autonomy in Jewish Philosophy by Kenneth Seeskin.- Cambridge, 2009.- 268 pp.].

У своїй новій праці, присвяченій єврейському месіанізму, Мартін Кавка проаналізував філософську опозицію між Афінами і Єрусалимом та концепцію деонтології – доктрину небуття. Він критикує аргументи про роль релігії Жак Деріда, роль філософії у мислі Емануеля Левінаса і

Франца Розенцвейга [Jewish Messianism and the History of Philosophy by Martin Kavka.- 2009.- 256 pp.].

Деякі свої праці сучасні вчені присвячують дослідженню культурної спадщини найбільш видатних і відомих діячів єврейської думки. Серед них - біографія відомого філософа та, за оцінками суспільства, «найвидатнішого літературного критика Америки» Альфреда Казіна. Так, у травні 2008 року видавництвом Йельського університету була видана біографія критика, створена американським публіцистом Річардом Куком. Монографія написана на основі аналізу літературної критики Казіна та публікацій часописів про нього, які виходили протягом 60-х років м.ст., приватного листування, а також вміщує численні інтерв'ю з критиком. Основною темою літературної творчості Казіна був досвід єврейських емігрантів у США. Першим романом, який приніс відомість Казіну, стала літературна праця «Рідні місця», яка вийшла у 1942 році. Після виходу цієї книги, яка містила огляд американської літератури, газети назвали її автора «вундеркіндом американської критики». Після такого успіху молодий літератор створив автобіографічний роман «Уолкер в місті» (1951), присвячений життю району Броунсвілл, який називають «американським Єрусалимом». Створена Казіним єдина картина єврейського життя Броунсвілла стала невідомою "єврейською частиною" загальної "концепції американської мрії", яка оформилася у 70-ті роки і стала органічною частиною ідеології американського суспільства у ХХ столітті. Після виходу цієї книги до письменника прийшла популярність, його нові праці "Яскрава книга життя" (1973), "Портативний Блейк"(1976), "Нью-Йоркський єврей" (1978) вже мали численні рецензії та відгуки з боку публіки. Загалом праці Казіна принесли йому репутацію "нью-йоркського інтелектуала", автора, статті і есе якого обов'язково викликали дискусію, а видруки їх ставали загальнонаціональною подією.

Річард Кук зосереджує свою увагу на взаємовідносинах Казіна з такими видатними діячами літератури і культури, як Ліонель Триллінг, Сол Беллоу, Малькольм Ковлі, Артур Шлезінгер, Ханні Арендті Деніел Белл. Починаючи з 30-х років м. ст. Казін також вів дискусії з багатьма політиками, у тому числі й з представником єврейської радикальної партії Уільямом Каннінгом, соціалістом Самуелем Хофстадтером та іншими впливовими мешканцями Нью-Йорку. Саме у результаті цього спілкування Казін сформував своє особливе розуміння шляхів розвитку американського суспільства та культури [Alfred Kazin: A Biography by Richard M. Cook.- New Haven, 2008.- 464 pp.].

Важливою працею, присвяченою історії докаббалістичного єврейського містицизму, стала книга Пітера Шафера «Походження єврейського містицизму», яка вийшла у світ в липні 2009 року. Автор вперше в історії розглянув період розвитку єврейської містичної думки від Єзикіля до теми «Меркава» - першого повноцінного містичного руху у пізній античності. При цьому він зосереджує свою увагу на аналізі

апокаліптичної літератури, кумранських рукописів і праць Філона. Тема «Меркави» розвивається у деяких частинах з Талмуду (найбільш відома з них – розповідь про чотирьох мудреців, які увійшли до Пардесу) та так званій апокаліптичній літературі – книзі Єноха тощо. Пітер Шафер аналізує процес походження єврейської містики, її становлення та розвитку. Він ставить питання: чи можемо ми говорити про єврейську містику як єдиний філософський напрямок та процес перетворення її від сюжетів Біблії до містики «Меркави» та у Кабалу [Origins of jewish mysticism by Peter Schafer.- NY, 2009.-430 pp.].

У 2009 році була видана фундаментальна праця відомого єврейського філософа ХХ століття Ісаака Хейнемана (1876-1957) під назвою «Причини заповідей у єврейській думці: від Біблії до Ренесансу». В одній із своїх основних робіт єврейський гуманіст та вчений прослідкував один з найбільш важливих аспектів розвитку єврейської думки, що стосується виконання іудейських заповідей. Ця робота стала систематичним та цінним оглядом праць єврейських мислителів від Біблії до епохи Ренесансу, які стосуються творів Саадії Гаона, Галеві, Маймоніда та багатьох інших [The Reasons for the Commandments in Jewish Thought: From the Bible to the Renaissance by Isaac Heinemann. - NY, 2009.- 248 pp.].

Відомий дослідник єврейської думки Девід Паттерсон на підставі аналізу більш ніж 300 синтаксичних коренів мови іврит продемонстрував, що єврейська думка цією мовою використовує поняття і категорії, які повністю відрізняються від тих, що є наявними у західних філософських трактатах. Серед таких понять: «святість», «гуманність», «молитва», «відповідальність», «вигнання», «подяка», «мова» [Hebrew Language and Jewish Thought by David Patterson. – London, 2009.- 242 pp.].

Проблемі історії розвитку єврейської національної думки присвячена книга Кеннета Мосса «Єврейський ренесанс у російській революції», яка вийшла у видавництві Гарвардського університету у жовтні 2009 року. Автор описує найбільш важливий, на його погляд, у ХХ столітті період для розвитку єврейської думки - період між 1917 та 1921 роками, коли єврейська інтелігенція та письменники Радянської Росії започаткували розвиток справжнього «єврейського ренесансу». Він базувався на принципово новому баченні єврейської культури, яка була побудована не на релігії та Святих текстах, а на мистецтві та світській індивідуальності. Важливим чинником розвитку такої культури стала її участь у загальноєвропейських та загальносвітових культурних процесах. На думку Кеннета Мосса, ця революція у єврейській думці та культурі зрештою дозволила перетворити в культурному відношенні єврейську націю не тільки на націю сучасну, але й на націю передову [Jewish Renaissance in the Russian Revolution by Kenneth B.- Moss Harvard University Press, 2009.- 408 pp.].

В цілому ж, період 1917-1921 років, на думку професора Кеннета Мосса, був важливим перш за все для формулювання концептуальних та

практичних засад національної єврейської культури, які не залежали від політичних обставин та були викликані бажанням єврейських філософів, письменників, митців найкращим чином допомагати своїй нації та формувати її культуру. Причому культуру не у вузькому розумінні, а таку пост-біблійну культуру, яка знаходиться поза кордонами суто єврейських проблем. Дослідник у своїй роботі також запропонував власну інтерпретацію щодо єврейського націоналізму та його взаємозв'язку із культурою, а також створив нову картину єврейського ренесансу у Радянській Росії. Він зазначає, що цей ренесанс був викликаний до життя молодією єврейською інтелігенцією, яка прагнула творити та розвивати єврейську думку як на мові ідиш, так і російською мовою, тим самим проводячи революційні перетворення у єврейській релігійній свідомості того часу.

Використовуючи маловідомі, у тому числі й архівні джерела, професор Кеннет Мосс розглядає основні ідеї, які панували у період 1917-1921 років і розглядає процес формування нового обличчя єврейської інтелігенції та космополітичних ідей. Він аналізує діяльність таких видатних діячів як Ель Лисицький, Хаїм Нахман Бялик та інші митці Києва, Одеси, Москви та й інших міст, які творили культурну революцію в єврействі та формували нову концепцію єврейської культури. Характерними рисами підходів будівничих «ренесансу» єврейської культури у ці роки було поєднання соціалістичних та націоналістичних ідей, європейських, сіоністських та суто біблійних ідеологічних концепцій [Jewish Renaissance in the Russian Revolution by Kenneth B. Moss Harvard University Press, 2009.- 408 pp.].

Процес становлення та розвитку єврейської думки викликає великий інтерес з боку сучасних дослідників. Особливо цікавими для англомовних вчених у сучасний період є аналіз рабинистичної літератури, текстів представників середньовікової єврейської думки країн Сходу і Заходу та сучасних філософів. Дослідники особливу увагу приділяють вивченню теми значущості особистості та свободи думки у релігійній філософії, вивченню сучасних аспектів іудаїзму та його впливу на життя єврейської громади західних країн. Все це дає змогу констатувати зростання інтересу до спадщини єврейської філософії та формування у західних провідних університетах окремих наукових шкіл з вивчення єврейської думки.

Основними напрямками подальшого розвитку єврейської філософії є вивчення екзистенціального чинника у релігійній філософії, осмислення ролі єврейства у сучасному західному суспільстві та розвиток позитивістського напрямку в сучасній єврейській думці.

А н о т а ц і ї

Статья О.В. Козерода «Проблемы истории и развития еврейской мысли: новейшая англоязычная историография» является первым

комплексным исследованием, посвященным современной историографии истории и развития еврейской мысли. Статья содержит анализ различных аспектов исследования еврейской мысли в 2008-2009 годах в современной англоязычной историографии. Исследуются наиболее известные работы по проблемам еврейской религиозной и светской мысли. В результате сформулированы выводы, касающиеся основных направлений дальнейшего развития еврейской мысли в современный исторический период.

Ключевые слова: *еврейская философия, кабала, история, мысль.*

Article of O.Kozerod «History and Development of Modern Historiography of Jewish Thought» is the comprehensive research of the History and Development of Modern Historiography of Jewish Thought, considered the most important facts about new books about Jewish Thought. It also includes analysis of the most impotent literature about Jewish Philosophy of English-Speaking World. As a result there are conclusion are formulated on the basic problems of Development of Modern Historiography of Jewish Thought.

Keywords: *Jewish, Philosophy, Kabala, Galevi, Jewish Thought.*